

MUSEUM

- 't nieuwhuys -

HOEGAARDEN

ALPAIDIS

TIJDSCHRIFT voor HEEMKUNDE

FOLKLORE

OUDHEIDKUNDE

1982

18^e jaargang

Alpaidis

inhoud:

NUMMER 66
Aflevering 1

- Het Schrikbewind te Hoegaarden
- Het Hoekje van de Conservator
- Oude Testamenten
- Kultuurkrant met o.a.
Jaarprogramma 10 jaar Bierorde
VTB aan het woord
Museum mededelingen

SCHRIKBEVIND
TE
HOEGAARDEN

=====

HET SCHRIKBEWIND TE H O E G A A R D E N

=====

Woord vooraf,

Toen de voorouders uit de Revolutietijd schriften nalieten om aan het nageslacht het Schrikbewind te verduidelijken, konden zij zeker niet vermoeden dat al deze feiten vijf generaties later nog in herinnering zouden gebracht worden.

Ook Alph. Wauters en anderen die de geschiedenis van Hoegaarden schreven, maar nooit de dokumenten die heden in ons bezit zijn onder ogen kregen, konden niet vermoeden dat zij bestonden en eens aan het licht zouden komen.

Zij bleven door de opeenvolgende generaties angstvallig als heilige relikven verborgen, omdat bepaalde feiten nooit aan de oren van buitenstaanders mochten komen en ook omdat alles nog te fris in het geheugen lag.

Heden, in dit gezegend jaar duizend negen honderd twee en tachtig, is echter de tijd aangebroken om de waarheid, "de simpele waarheid" over een der gruwelijkste perioden uit de geschiedenis kenbaar te maken, opdat ieder beter weten zou, wat toen te Hoegaarden is geschied.

Tien jaren reeds werkt de Studie- & Navorsingscommissie van 't Nieuwhuys Museum aan de geschiedenis van de Franse Revolutie en de Besloten Tijd.

Tot in Parijs dreef zij haar navorsingswerk door en nog steeds zijn de opzoekingen niet beëindigd, maar toch is er voldoende stof voorhanden, om er eindelijk mee te beginnen.

Aan de hand van onuitgegeven bronnen zullen onthullingen worden gedaan, toestanden kenbaar gemaakt en feiten veropenbaard, waarin vele Hoegaardiërs hun voorvaders zullen in weervinden, hetzij als samenzweerder tegen de overheersers, hetzij als aanhanger van de Franse Republiek en deze laatsten waren niet gering.

Dat de lezer zich echter niet verwacht aan een volledig historisch verhaal van deze benarde tijd, zulks laten wij aan de algemene geschiedenis over, maar wij willen wel in dit werk afzonderlijke episodes brengen, door de voorouders beleefd en meegeleefd en die tot heden onbekend zijn gebleven.

Onze oprechte dank gaat uit naar al de personen en instanties, die hun archief en schriften ter raadpleging openstelden en voornamelijk naar Ridder Antoine de Fontigny, die gedurende drie jaren te Parijs ontzaggelijk navorsingswerk heeft verzeenlijkt. Wij willen ook een posthume hulde brengen aan de heren Jean Marie Lowet-Oury en Paul Bail, weldoeners van 't Nieuwhuys, die ons de eerste kostbare archiefstukken uit de Revolutietijd schonken, dewelke aanleiding gaven tot alle verder onderzoek.

De geraadpleegde bronnen en archieven, met verwijzing naar de teksten en akten, worden opzettelijk in fine van het werk vermeld, om elke voorbarige en misplaatste kritiekvoering te vermijden, zoals maar al te dikwijls het geval is geweest.

Dat deze bijdrage de lezer moge behagen en hem een diepere kijk geven op het leven en het karakter van het voorgeslacht. In september 1982 zullen de meeste van de in ons bezit zijnde documenten, in het kader van een tentoonstelling over het Schrikbewind en waaraan verschillende instanties hun medewerking verleenen, in 't Nieuwhuys-Museum worden tentoon gesteld.

H. Van Nierum

Dit werk wordt opgedragen aan Deken Jan Hubert SWEERTS, leider en ziel van de Hoegaardse Conspiratie en aan al zijn medewerkers, die onder het Schrikbewind hebben geleden.

I. P R E L U D I U M

=====

Het voorspel of de ware oorzaken, die te Hoegaarden tot de revolutionaire troebelen hebben geleid.

1. EEN OUDE VETE (14 juni 1782)

Op 14 juni 1782, dus juist twee honderd jaar geleden, werd in de kerk van Hoegaarden een kind van het mannelijk geslacht boven de doopvont gehouden door zijn peter en oom Notaris Jean Baptiste Van Autgaerden, 35 jaar oud (1) en zijn meter en tante Catharina Bueckens, 45 jaar (2).

In het bijzijn van de gelukkige vader Brouwer Jacobus Van Nerum, 44 jaar (3) diende Pastoor Jan Hubert Sweerts, 30 jaar (4) het doopsel toe. Het kind kreeg de naam van zijn peter Jean Baptiste (5).

Al deze nauw met elkaar aanverwante personen zullen in de geschiedenis van de Revolutietijd een aanzienlijke rol spelen, zodat het van belang is hun staat van verwantschap te publiceren.

- (1) gehuwd met Clara Bueckens, zuster van de meter.
- (2) gehuwd met Notaris en Schepen Joannes Van Nerum, broeder van de vader.
- (3) gehuwd met Anne Marie Van Autgaerden, zuster van de peter.
- (4) kozijn van de vader. Deken benoemd in 1786.
- (5) later gehuwd met Albertine Dumont, waaruit de stamvertakking der Van Nerum's sproot, die heden nog te Hoegaarden wonen. Zij waren ook de ouders van Dr. Jean Bapt. Van Nerum, wiens memorieschriften ons toelieten vele bijzonderheden te vernemen.

Bertels Bueckens
Burgemeester
x Cath. Van Simphoven

Jean François Van Autgaerden
Brouwer
x Françoise Vandermolen

Cath. Bueckens
(meter)
x Joannes Van nerum
Notaris & schepen

Clara x
Bueckens

Jean Bapt.
Van Autgaerden
Notaris
(peter)

Anne Marie
Van Autgaerden
x Jacobus Van Nerum
Brouwer

Jean Bpt. Van Nerum
(dopeling 1782)

Servatius Sweerts
Brouwer & Schepen
x Cath. Peeters

Barbe Sweerts
x Carolus Van Nerum
Brouwer en Schepen

Hubertus Sweerts
Brouwer en Gezworene
x Barbe Van Osmael

Joannes Van Nerum
Notaris en Schepen
x Cath. Bueckens
(meter)

Jacobus Van Nerum
Brouwer
x Anna Marie Van Autgaerden

Jan Hubert Sweerts
Pastoor

Jean Bapt. Van Nerum
(dopeling 1782)

Wanneer Pastoor Sweerts het doopsel had toegediend, richtte hij zich zoals dat gebruikelijk was, in kristelijke en devotelijke woorden tot de vader en de doopheffers. Zijn toespraak is niet bekend, maar wel het feit dat hij Van Autgaerden, met wie hij reeds in onmin leefde, ondanks hij zijn kleinkozijn was, zou beledigd hebben door hem op zijn anti-clericale doctrine te wijzen. Van Autgaerden stond hem zodanig ten antwoord, dat Sweerts zich eveneens gekrenkt voelde en de Notaris uit de kerk joeg. Toen zou Van Autgaerden geroepen hebben "Ik zal Uw heksentempel wel van zijn paperijen weten te zuiveren". Niemand kon op dat ogenblik vermoeden dat hij daarin 15 jaren later zou gelukken, en dat het incident zeer nadelige gevolgen zou krijgen. Alsdan zou Sweerts geweigerd hebben het doopmaal bij te wonen, wat Jacobus Van Nerum hem niet kon vergeven.

Het is algemeen geweten dat Van Autgaerden anti-clerusgezind wasen zich reeds meermaals beledigend had uitgelaten tegen de Prinsbisschop en zijn volgelingen, die hij voor zwarte roofgieren (rapaces noirs) uitschold. Van Autgaerden was nochtans gelovig en ging naar de kerk, maar was zeer tegen de geestelijken gekant. Hij was bovendien uiterst koppig van aard en als hij zich een doel had gesteld, kon niets of niemand hem hier doen van afwijken en gebruikte alle middelen in zijn bezit om zijn plan ten uitvoer te brengen.

De vete Sweerts - Van Autgaerden dateerde reeds van uit hun studententijd aan de universiteit te Leuven, rond de jaren 1770. Zij was ontstaan uit de toen heersende rivaliteit tussen de studenten in de godgeleerdheid, waartoe Sweerts behoorde en deze die rechten en notariaat studeerden, waarvan Van Autgaerden deel uitmaakte. Onderlinge twisten onder deze twee studentengringen hadden Van Autgaerden en Sweerts meermaals tegen elkaar in het harnas gedreven, terwijl bij de "cercle de jurisprudence" een zekere anti-clericale geest ingeslopen was. En deze vete bleef zelfs voortduren na 1778, nadat Sweerts reeds te Hoegaarden zijn geestelijk ambt had opgenomen en Van Autgaerden er als notaris was ingesteld.

Hij had het voornamelijk tegen Sweerts, want deze had hem al een paar malen belet zich politiek op het voorplan te brengen. De Regentie stond destijds immers sterk onder de invloed van het kerkelijk gezag en het was juist in dit gezag dat Sweerts de grote rol speelde, zodat Van Autgaerden geen kans kreeg. Was dit misschien de oorzaak van zijn honende uitdrukkingen tegen Sweerts.

10243 **JULIUS** *arunt in l. d. p. p. p.*

7 Bapt: est anna catharina filia legiti. francisci
vanneerum et anna catharina Lowet conjugum
Julius robertus Lowet et barbara vanneerum

14 Bapt: est joannis baptista filius legiti. philippi
jacobi vanneerum et anna maria vanautgaerden conjugum
iustres joannes baptista vanautgaerden et anna catharina
buekens 10244

25 Bapt: est petrus filius legiti. petri van waddingen
et anna maria dehenria conjugum iustres petrus
huts et maria elisabetha geenis 10245

27 Bapt: est petrus filius legiti. joannis cloets et
beatricis vandielt conjugum iustres deodatus vandielt
et maria franka lamens 10246

10247 **JULIUS**

9 Bapt: est octavianus filius legiti. francisci
francois et maria anna schoonmeesters conjugum
iustres octavianus peters et maria elisabetha boulanges
10248

4 Bapt: est maria theretia filia legiti. veineri ^{de l'ijt}
et marie theretia jogmans conjugum iustres franciscus
jogmans et elisabetha peters 10249

7 Bapt: est lambertus filius legiti. joannis finoulst
finoulst et maria anna vanosmael conjugum iustres lambertus
betrens et ida finoulst. a pastore bapt: sub conditione
10250

10 Bapt: est guilielmus filius legiti. joannis goosens
Goosens et helena calis conjugum iustres guilielmus finoulst

Het incident lag in elk geval aan de basis van al de troebelen die later over Hoegaarden zou neerkomen, want vanaf deze doopplechtigheid was er oorlog tussen de Pastoor en de Notaris. De Regentie en de Sweertsen schaarden zich achter Pastoor, maar Jacobus Van Nerum, die uit de geslachten stamde, doch de schoonbroeder was van de Notaris, verkeerde uit familiaal oogpunt in een zeer netilige positie.

En zo geschiedde te Hoegaarden in het jaar 1782, juist twee eeuwen geleden.

Daarom hebben wij dit gezegend jaar 1982 afgewacht, om met de bijdrage over het Schrikbewind te beginnen.

2. VECHTPARTIJ TE ROMMERSOM (1785)

Ingevolge de erfenisrechten op het Nieuwhuys was er in 1785 een verdeeldheid ontstaan tussen de gebroeders Notaris-Schepenen Joannes Van Nerum en Meester-Brouwer Jacobus Van Nerum. Joannes werd gesteund door zijn kozijn Pastoor Jan Hubert Sweerts, terwijl Jacobus ten rade ging bij zijn schoonbroeder Notaris Van Autgaerden. Jacobus won het pleit tot grote misnoegdheid van zijn broeder, maar alles bleef hierbij.

Nochtans enkele dagen later bevonden zich een paar vrienden van Van Autgaerden in een herberg te Rommersom, waar ook de 27 jarige Lambert (Libert) Coenegras aanwezig was. Deze laatste was de broeder van Henri Coenegras, pater in het Begaardenklooster te Hoegaarden en stond bekend als "fel kerkgezind". Hij zou het gesprek op de verdeling van 't Nieuwhuys hebben gebracht, waarin hij partij koos voor Pastoor Sweerts en Van Autgaerden als "anti-Christ" bestempelde. De vrienden van de Notaris scholden Sweerts uit voor "zwarte pest".

Maar in feite was het gesprek over 't Nieuwhuys slechts een voorwendsel om te kunnen redetwisten, want ingevolge de onenigheden tussen Sweerts en Van Autgaerden, hadden zich in het dorp twee groepen gevormd, die vijandig tegenover elkaar stonden, de Pastoorsgezinden en de mannen van de Notaris.

Het rodetwisten laaide zo hoog op dat het tot een handgemeen kwam, waarin Coenegras dodelijk gekwetst werd.

De mannen van Van Autgaerden gingen aan de Notaris het gebeuren melden, zeggende dat de "kerkvijg Coenegras een goede les had gekregen".

Van Autgaerden beloofde hen te beschermen in geval het tot een gevecht zou komen en betaalde hen menige pinten bier in een herberg aan de grote brug.

Twee jaren later kwam de zaak voor het gerecht. Coenegras werd beticht de ruzie te hebben ontstoken, doch Pastoor Sweerts legde volgende verklaring af.

"Den ondergeschreven pastor en deken van Hoegaerden attestere mits desen dat Libert Coenegras, inwoonder van Hoegaerden aen mij seer wel bekend, een deughsaem jonkman is en van eerlycke ouders en familie, dat hij sich sedert die rusie tot Rommersom en ontrent twee jaer geleden, in welke hij doodelyck gequets was, altoos wel gedraghen heeft en aen niemant bij mijn weten rede gegeven heeft van klachten, in teecken der waarheit heb dese eygenhandigh onderteeckent en met mijn cachet gesegent desen 16 may 1787.

J.H. Sweerts, pastor van Hoegaerden en deken der selve district. "

Coenegras overleed niet aan zijn verwondingen en werd op voorspraak van de Regenten in 't gelijk gesteld, wijl zijn aanranders veroordeeld werden, tot het betalen van alle schadevergoedingen.

Een nieuwe overwinning der Sweertsen op hun vijand Notaris Van Autgaerden & Co.

3. VAN AUTGAERDEN WORDT BURGEMEESTER (April 1787)

Notaris Van Autgaerden werd in april 1787 tegen alle verwachtingen in tot Burgemeester van Hoegaarden verkozen. Deze functie stond gelijk met Dorpsmeester of hoofd van de Dorpsraad, waarin de gezworenen uit de dorpskom en de gehuchten zetelden.

De Burgemeester of Dorpsmeester was belast met de ontvangst der belastingen. De Dorpsraad hing echter af van het Korps der Wethouders, het Schepencollege, "Regentie" genaamd, voorgezeten door de Meier.

De Regentie hield alle teugels in handen en liet tot de Dorpsraad slechts hun eigen vertrouwensmannen toe.

Hoe is het dan mogelijk dat Van Aurgaerden, die zich sinds een paar jaren, als volksmanneler door opruiende taal, vele aanhangers had gemaakt en zich meer en meerv tegen het gezag begon te keren, door de Regentie tot dergelijke vertrouwenspost werd aanvaard? Dit gebeurde gans eenvoudig, maar welbedacht en goed berekend.

Reeds lang beoogde hij zich in de politiek binnen te werken, maar wegens zijn anti-clericale principes, ofschoon hij een broeder had die pastoor was te Overlaar en een zuster begijn te Tienen, had de Regentie hem steeds geweerd en de voorkeur gegeven aan mannen die langs hun kant stonden en gedwee gehoorzaamden.

In 1787 oordeelde hij het oogenblik nochtans gunstig om handelend op te treden. Antoine Brasseur de jonge (zoon van de oude schepen Antoine Brasseur de oude) wiens mandaat verstreken was, werd bij de Regentie opgenomen.

Sedert 1783 had hij de functie van Burgemeester verzekerd en deze in 1785 gedeeld met Jacobus Van Nerum. Maar nu moest er tot verkiezing van een nieuwe Burgemeester worden overgegaan. Van Autgaerden stelde zich kandidaat en wees er de Regentie op, dat hij zich te Luik zou beklagen, indien de verkiezing niet wettelijk verliep.

Het was de eerste maal dat iemand aan de Wethouders de les durfde spelen en zijn bedreiging verwekte een zeker ongemak bij de schepenen.

Hij stuurde zijn kandidatuur in via zijn schoonbroeder Schepen Joannes Van Nerum, die hem aan de Regentie voorstelde. Van Autgaerden had echter wel verklaard dat hij de Regentie trouw zou gehoorzamen, zo de verkiezing wettelijk verliep en hij zou verkozen worden.

3. VAN AUTGAERDEN WORDT BURGEMEESTER (April 1787)

Notaris Van Autgaerden werd in april 1787 tegen alle verwachtingen in tot Burgemeester van Hoegaarden verkozen. Deze functie stond gelijk met Dorpsmeester of hoofd van de Dorpsraad, waarin de gezworenen uit de dorpskom en de gehuchten zetelden.

De Burgemeester of Dorpsmeester was belast met de ontvangst der belastingen. De Dorpsraad hing echter af van het Korps der Wethouders, het Schepencollege, "Regentie" genaamd, voorgezeten door de Meier.

De Regentie hield alle teugels in handen en liet tot de Dorpsraad slechts hun eigen vertrouwensmannen toe. Hoe is het dan mogelijk dat Van Aurgaerden, die zich sinds een paar jaren, als volksmenner door opruiende taal, vele aanhangers had gemaakt en zich meer en meerv tegen het gezag begon te keren, door de Regentie tot dergelijke vertrouwenspost werd aanvaard? Dit gebeurde gans eenvoudig, maar welbedacht en goed berekend.

Reeds lang beoogde hij zich in de politiek binnen te werken, maar wegens zijn anti-clericale principen, ofschoon hij een broeder had die pastoor was te Overlaar en een zuster begijn te Tienen, had de Regentie hem steeds geweerd en de voorkeur gegeven aan mannen die langs hun kant stonden en gedwee gehoorzaanden.

In 1787 oordeelde hij het ogenblik nochtans gunstig om handelend op te treden. Antoine Brasseur de jonge (zoon van de oude schepen Antoine Brasseur de oude) wiens mandaat verstreken was, werd bij de Regentie opgenomen.

Sedert 1783 had hij de functie van Burgemeester verzekerd en deze in 1785 gedeeld met Jacobus Van Nerum. Maar nu moest er tot verkiezing van een nieuwe Burgemeester worden overgegaan. Van Autgaerden stelde zich kandidaat en wees er de Regentie op, dat hij zich te Luik zou beklagen, indien de verkiezing niet wettelijk verliep.

Het was de eerste maal dat iemand aan de Wethouders de les durfde spelen en zijn bedreiging verwekte een zeker ongemak bij de schepenen.

Hij stuurde zijn kandidatuur in via zijn schoonbroeder Schepen Joannes Van Nerum, die hem aan de Regentie voorstelde. Van Autgaerden had echter wel verklaard dat hij de Regentie trouw zou gehoorzamen, zo de verkiezing wettelijk verliep en hij zou verkozen worden.

En handelend naar het voorbeeld van Tienen, riep Van Autgaerden in het najaar van 1787 te Hoegaarden op de Vroente, een volksvergadering samen, waar hij de gewone man van de straat, meestal ongeletterden, door de ophitsende taal voor zijn zaak trachtte te winnen en tegen de Regentie opjoeg. Hij kloeg de vriendjespolitiek van het Schepencollege aan, die overal de grote baas speelde en alles onder hen verdeelde, wijk de gezworenen uit de Dorpsraad geen medezeggenschap kregen.

Ook de bestuursvorm kloeg hij heftig aan, waarin allen bloed- en aanverwanten zetelden, die alzo blok vormend, de bevoorrechte schepenposities voor het leven in eigen families hielden. Inderdaad, de Regentie was voor het leven samengesteld als volgt:

Meier Jean François Schepers (kleinzoon van de oud-gezworene
Guill. Schepers)

Griffier Antoon Balthazar Sweerts (zoon van de oud-griffier
Servaes Sweerts)

Eerste Schepen Hendrik Struys (oom van de griffier)

Schepen Joannes Van Nerum (zoon van de oud-schepen Carolus
Van Nerum)

Schepen Renier Lintermans (schoonzoon van de oud-gezworene
Hendrik Hoebanex)

Schepen Bernard Vandermolen (zoon van de oud-Burgemeester
Nicolaes Vandermolen)

Schepen Antoine Brasseur (zoon van de oud-schepen Antoine
Brasseur, de oude)

De graad van verwandschap van al deze Regenten was zodanig in-
eengestrengd, dat er werkelijk stamboomfragmenten bij te pas
kwamen, om er wijs uit te worden. Zo was de Meier de schoon-
broeder van de Griffier, kozijn van Brasseur en kleinkozijn van
Van Nerum en Vandermolen.

Griffier Sweerts was de kozijn van Van Nerum, Lintermans en
Vandermolen.

Struys die de Schepenbank voorzat was oom van de griffier, van
Van Nerum en Lintermans.

Van Nerum was neef van Struys, kozijn van Sweerts en Lintermans
en kleinkozijn van Schepers.

Lintermans was neef van Struys, kozijn van de griffier en van
Van Nerum.

Vandermolen was kleinkozijn van Schepers, Sweerts en Brasseur.
En ten slotte was Brasseur kozijn van de meier en de griffier
en kleinkozijn van Vandermolen.

Verder kloeg Van Autgaerden ook het feit aan dat de Regenten tot de Dorpsraad alleen hun eigen vertrouwensmannen toelieten, of ongeletterden die dansten zoals zij floten en hun niet konden schaden, terwijl een vijftigtal ontwikkelde ingezetenen over het hoofd werden gezien.

De twee enige geletterden die tot de Dorpsraad behoorden waren:

-Hubert Sweerts, oom van de meier, de griffier, Van Nerum, Lintermans en Brasseur, schoonbroeder van Struys en kleinkozijn van Vandermolen.

-Jean François Vandermolen, schoonzoon van Struys, kozijn van Van Nerum, griffier Sweerts, neef van Hubert Sweerts en verwant met Schepen Vandermolen.

Met uitzondering van Schepers, Brasseur en Bernard Vandermolen, behoorden zij allen tot de V Geslachten, een familiebroederschap in 1741 opgericht, die tot een ware dynastie was uitgegroeid, om alle macht en gezag gedurende verschillende generaties in eigen en bevriende families te houden.

Vanzelfsprekend waren het dan ook deze V Geslachten, die het hoge woord voerden in de Regentie en het was niemand anders dan Deken Jan Hubert Sweerts, de aartsvijand van Van Autgaerden, die zijn invloed sterk op deze Geslachten liet gelden.

Jan Hubert Sweerts was ten andere de zoon van Hubert Sweerts uit de Dorpsraad en bijgevolg de kozijn van Schepers, griffier Sweerts de schepenen Van Nerum, Lintermans en Brasseur en de gezworene Vandermolen en bovendien nog de kleinkozijn van schepen Vandermolen en neef van Struys, dus nauw verwant met alle Wethouders.

Niet verwonderlijk dat de ganse Regentie en ook gedeeltelijk de Dorpsraad naar de pijpen van Deken Sweerts dansten en al zijn wensen en wetten inwilligden. Deken Sweerts was niet meer en niet minder dan de geheime raadgever van het Korps der Wethouders.

En vermits nu de Sweertsen de sleutelposities in handen hielden, namelijk het griffierschap van de Regentie gehouden door Antoon Balthazar Sweerts en de rekenplichtigheid van de Dorpsraad door Hubert Sweerts, is het niet moeilijk te begrijpen, dat het Sweerts huis de scepter zwaaide.

Het was trouwens tegenover dit huis dat Van Autgaerden zich had gekeerd en verklaarde dat de Sweertsen hun kinderen tot berekende huwelijken brachten, om hun politieke machtsposities te versterken. Hierin had hij niet volledig ongelijk, want het Sweertshuis had door uithuwelijking de bevriende families, gesproten uit het Huis Vandermolen, volledig langs hun kant gekregen.

Het is nodig hun verwantschapsstaten te publiceren, want ook al deze personen zullen tijdens de troebele jaren van de Franse Revolutie hun rol spelen.

wordt vervolgd....

HET HOEKJE

van de C O N S E R V A T O R

Door een ongelukkig toeval is in het voorgaand nummer van dit tijdschrift een tekst opgenomen, die nog niet klaar was om te verschijnen.

Wil ons daarvoor verontschuldigen.

Het museum 't Nieuwhuys bezit een ganse waaier activiteiten om beter het doen en het laten, het werk en het leven van onze voorouders te doorgronden. Hoe beter wij de voorbije eeuwen leren kennen, hoe beter wij de huidige tijden begrijpen. Hoe beter wij ons eigen kleine leven kunnen richten.

Als voornaamste activiteit hebben wij het uitpluizen van oude documenten, boeken en geschriften. Maar die moeten eerst gevonden worden.

De uitslagen van deze opzoekingen verschijnen in ons tijdschrift Alpaidis.

Als folklore hebben wij de "Munten van Cesar" en "Die Edele Orde vanden Moutstock".

Regelmatig worden diverse tentoonstellingen gehouden, alsmede talrijke andere activiteiten.

Het vast patrimonium kan men op zolder en in de kelder vinden. Kunstvoorwerpen en kostbare dingen zijn er niet. Maar elk voorwerp legt een getuigenis af van het leven, de zorgen, het werk, het geluk van de mensen, die nog niet zo lang geleden nog leefden.

Zestig jaren terug werden de meeste voorwerpen nog gebruikt. Maar ons levensrythme is zo snel, dat we denken dat het reeds 600 jaren geleden is.

Het jachtige leven dat wij nu kennen, is een van de grote fouten van de twintigste eeuw.

Moest de TIJD naar ons luisteren.... het zou nog sneller gaan.

Hier zullen we ons verder enkel bepalen tot het vast patri-
monium.

Dit is onderverdeeld in talrijke standen, die in een logische
orde zullen behandeld worden.

Omdat Hoegaarden een landbouwgemeente is, komt de stand van de
landbouw dus eerst aan de beurt. Maar omdat de plaats in het
museum zeer beperkt is, konden wij alleen aan kleine voorwer-
pen een plaatsje voorbehouden.

A.7 DE KAASPERS

=====

Gekapt uit een massief blok blauwe steen, is deze kaaspers
een juweeltje van vroegere handenarbeid.

Het is een zware arduinen pers, rond met een lange tuit.
Diepe geultjes dienen om het overvloedige vocht uit de kaas
te laten wegvloeien. Het zware deksel is holrond.

1-Platte kaas van volle of ontroomde melk.

2-Botermelkkaas, gemaakt van botermelk.

Dit zijn twee totaal verschillende witte zachte kazen.
Nadat de wrongel (gestremde melk) uitgelekt was in een
stramien, werd deze in de pers gelegd. Het zware deksel drukte
de nog aanwezige kaaswei uit de kaas. Men bekwam alzo een droge
harde witte kaas. Dit liet men rijpen (vetten) op haverstro in
de spinde (melkhuis).

1-Platte kaas;

Verwarm lichtjes volle of ontroomde melk. Voeg er een wei-
nig stremsel aan toe. Dit stremsel komt uit de lebmaag van
een kalf.

Dit leb of stremsel doet de melk rinnen en men bekomt de
gekende wrongel. Om de wei te laten uitlekken, schept men
deze wrongel in een mandje van gevlochten tenen. Na enkele
uren bekomt men de fijne frisse en lekkers platte kaas.
Deze kaas is zuiver wit.

Wil men verder gaan, dan moet de kaas in een stramien en
dan de kaaspers in.

2-Boter melkkaas, is gemaakt van botermelk.
Na het karnen van de verzuurde room tot boter, blijft de boter-
melk in de karnkroeg of in de karnton.
Wanneer men deze botermelk zachtjes verwarmd, gaat deze spontaan
stremmen of rinnen. Men schept de wrongel in een stramien.
Deze hangt men op aan een nagel in de balk van de spinde.
Na het uitlekken van de wei, bekomt men een zachte, lichtgrijze
kaas met kenmerkende smaak.
Men eet deze kaas ook op de boterham.
Legt men de stramien in de kaaspers, dan bekomt men een drogere
kaas, die men ook laat "vetten" tot een meer pikante kaas.

Deze twee voortreffelijke kazen vindt men nog heel zelden en dan
nog alleen in een hoeve waar de melk nog behandeld wordt zo-
als eertijds.

A.1 BOTERKROEGJE

=====

Dit kroegje of pot, in gebakken aarde, grijs met blauwe ver-
sieringen werd waarschijnlijk gebakken in de "Potterij" te
Tienen.

Het diende om gezouten boter in te bewaren of "op te steken".
Het diende ook om vlees in te bewaren.

Als een varken geslacht werd (minstens 120 kilo), werden de
hespen en het spek in de pekkel gelegd.

De ribstukken kon men braden en in dit kroegje schikken.

Dit vlees werd dan overgoten met het uitgesmolten varkensvet
of reuzel.

Het vlees werd door het vet van de lucht afgesloten en kon
alzo een tijdje bewaard worden.

A. 2 DE ROOMTEIL

=====

Deze uit aarde gebakken teilen waren bruin of wit. Elke hoeve
beschikte over een melkhuis of spinde. Deze teilen stonden in
deze spinde op rekken. Hun aantal was in verhouding tot het
aantal koeien.

De verse melk werd in deze teilen gegoten. Na enkele uren kwam
de room (waarin de boter) door zijn kleinere densiteit boven-
drijven.

Dan kwam de boerin of de meid (het maase), de duim werd over de
tuit gehouden en de kleine melk (de min of meer ontroomde melk)
werd in emmers gegoten. De room bleef in de teil en werd in de
karnkroeg verzameld. De kleine melk diende om kalveren en zwijnen
te mesten of om platte kaas te maken.

wordt vervolgd....

KULTUUR KRANT

bijlage van ALPAIDIS
tijdschrift voor heemkunde
't nieuwhuys museum

- bijvoegsel van Alpaidis nr. 66

JAARPROGRAMMA 1982

12 juni Traditionele Ridderslag Parochiecentrum
 13 uur Feestmaaltijd - Groepsfoto
 Hulde aan onze eerste Edel-
 vrouwen en Ridders
 Uitgave boek "10 jaar Bierorde"
 18 uur Ridderslag en gezellig samenzijn

October Oprichting Domicelagilde

We sluiten ons feestjaar af met een PANNENKOEKENAVOND en dit ons aangeboden door onze Grootkanselier, datum later te bepalen.

+ ° + ° + ° + ° + ° + ° + ° + ° + ° + ° +

V.T.B. aan het woord

=====

In de prille lente van 1976 stelde men ons heel spontaan de vraag waarom VTB Hoegaarden geen cursus kantklossen inrichtte.

Misschien wel het proberen waard vonden Marie-Claire Girouille en ondergetekende.

Een lokaal hadden we. Het bestuur van het Nieuwhuys museum ging direkt akkoord ons ruimte ter beschikking te stellen, maar wie zou les geven ?

In de omstreken kenden we geen lesgeefster, maar zoals vaak, kwam het toeval ons ter hulp, en dit keer bestond het toeval uit een artikel in het Rijk der Vrouw over Tierelantijne te Mechelen.

Wij kontakteerden een lesgeefster en na veel over en weer schrijven en rijden vonden we Mevr. Liesje Matheus bereid naar Hoegaarden te komen.

Een propagandekampagne werd opgebouwd en in de late herfst van '76 startten we met een eerste cursus, waarvoor 16 leerlingen werden ingeschreven.

Hiernaast werd ook een cursus spinnen en weven ingericht, waarvoor 11 belangstellenden.

Om de week werden toen lessen gegeven en de eersten raakten door alle knepen van de linnenslag, netslag en dubbele netslag heen, en gingen in de lente van 1977 demonstreren op het gemeentehuis te Hoegaarden en in de school te Meldert.

Zeven hadden de smaak helemaal te pakken en wilden absoluut verder gaan. Zij volden dan een 2e jaar in het seizoen 77/78 en 18 nieuwe leerlingen, gesplits in twee groepen, volgden hun voorbeeld.

De eerste tentoonstelling van eigen gemaakte werkjes opende op 7 oktober 1978.

Weer was er nieuwe belangstelling, en 10 neofieten startten voor de initiatiekursus 78/79. Diegenen die overbleven van vorige kursussen werden samengevoegd voor een vervolmakingskursus. Dit jaar kenden we ook onze eerste en tot nu toe enige mannelijke deelnemer.

79/80 was geen schitterd seizoen. Er werd voortgedaan met de leerlingen die overbleven en Mevr. Matheus, die zich later wegens gezondheidsredenen zou terug trekken. Op 10 mei werd toch een tentoonstelling geopend, die weer een nieuwe impuls gaf.

Aldus noteerden we voor het lesjaar 80/81 weer 9 nieuwe inschrijvingen, en in mei 1981 werden terug demonstraties gegeven, en wel in Mariadal te Hoegaarden en VITO Tienen. Dit sukses was ook grotendeels te danken aan onze nieuwe lesgeefster, Mevr. Marie Rose Gooris die van leerlinge van de eerste cursus, zich waarlijk heeft ontpopt tot een uitzonderlijke kracht, die met veel enthousiasme en geduld, haar kennis en vaardigheid op anderen weet over te brengen.

Velen die waren begonnen wilden dan ook verder gaan en zo starten we voor de 5e maal met een nieuwe initiatiekursus op 5 sept. 1981. En dit lustrum willen we vieren.

Wij hopen terzelfertijd dat dit niet het einde betekent en dat we nog verder kunnen doorgaan met hetzelfde enthousiasme en doorzettingsvermogen waarvan onze 24 kursisten, gesplijt in 3 klassen blijk geven.

En om ook U te tonen wat zij kunnen, houden we dit jaar een "OPEN DEUR DAG" op zaterdag 3 april e.k.

Tussen 15 en 18 uur kunt U hen in het museum te Hoegaarden zien klossen en kunt U ook zien wat zij, reeds hebben verwezenlijkt, en dit zowel op het gebied van de klassieke als de moderne kant.

Die dag kunt U alvast inschrijven. De voorwaarden zijn, ondanks de inflatie, dezelfde gebleven:

1800 fr. voor VTB VAB leden

1950 fr voor niet leden.

Voor materiaal dient U zelf te zorgen, maar er worden U wel adressen bezorgd.

Leontine Wuyts
VTB vertegenwoordigster
Stoopkensstraat 80
3320 HOEGAARDEN
Tel. 016/766638

JAARPROGRAMMA MUSEUM

- 3 april - 18 april : tentoonstelling "Schatten uit China "
vooropening op 3 april te 17 uur.
- 3 april : Open-daurdag Kantklossen van 15 tot 18 uur.
- 8 mei tot 30 mei : Tentoonstelling 10 j. Bierorde
Vooropening 8 Mei te 17 uur.
- 5 juni tot 12 juni : tentoonstelling "Sieraden uit Andalusië "
vooropening 5 juni te 17 uur.
- 26 juni tot 22 aug.: Tentoonstelling "Vrijetijdsbesteding"
vooropening 26 juni te 17 uur.
- 11 sept. tot 3 okt.: tentoonstelling " Het Schrikbewind"
vooropening 11 sept. te 17 uur.
- 9 okt. tot 24 okt. : Schildertentoonstelling Govaerts.
Vooropening 9 Okt. te 17 uur.
- 30 Okt. tot 7 Nov. : tentoonstelling "Afrikaans Ivoor"
Vooropening 30 Okt. te 17 uur.

NB. Tijdens de week-ends van de tentoonstellingen "China",
"Andalusië" e, "Afrika" worden beperkte aankoopmogel-
ijkheden voorzien voor de museumleden, aan uitzonder-
lijk lage prijs.